

TAKARÉKPÉNZTÁRAINK REFORMJA.

II.

Az előző cikkelyben közölt hivatalos adatok azt mutatják, hogy nem alaptalan az a vád, melyet takarékpénztáraink ellen a hitel túlságos megdrágítása miatt intéznek. Ki is aknázták a «takarékpénztári uzsora» jelszavát éppen azok, akik egész takarékpénztári rendszerünket gyökeresen át szeretnék volna alakítani.

Ámde az uzsora korántsem jár együtt ezzel a rendszerrel, éppoly kevésbé, mint ahogy a nálunk újabban szintén sokat hangoztatott u. n. «szövetkezeti uzsora»-t sem szabad maguknak a szövetkezeteknek a rovására írni.

Tudvalevő dolog, hogy takarékpénztáraink általában igen csekély saját tőkével kénytelenek dolgozni, ami tőkeszegénységünk mellett csak természetes jelenség. Ma mintegy 1800—2000 millió korona tőkét forgatnak vidéki pénzügyintézetek, de ebből csak 260—280 millió korona a sajátjuk, a többi 85—90% idegen tőke, a miért maguknak is nagy kamatot kell fizetniök. A fővárosi viszontleszámítoló intézetek 6—7%-nál olcsóbb pénzt ritkán bocsátanak a vidéki takarékpénztárak rendelkezésére, még így is sok nehézséggel jár a viszontleszámítoló hitel megszerzése, nem is szólva arról, hogy a hitel amúgy sem nagy s valamennyi takarékpénztárunk mérlegét tekintve még ma sem éri el a vidéki intézetek saját tőkéjének nagyságát.

Nem a mai takarékpénztári rendszer átalakításától, hanem hitelviszonyaink javulásától kell tehát a «takarékpénztári uzsora» megszűntét is várjunk és remélnünk. E tekintetben pedig, az utolsó két évtizedben tetemes javulást konstatálhatunk. Abban a mértékben, amint takarékpénztáraink bővebb hitelforrásokhoz jutottak, csökkent kölcsöneik kamatlábjára is.

Így pl. 1880. végén, amikor az összes viszontleszámítolási hitelük még csak 8,34 millió forintot tett, a takarékpénztárak

összes idegen tőkéjének $3\frac{1}{2}\%$ -ára rúgott a tiszta nyereség, 1900. végén pedig, amikor kerek 170 millió koronát tett a viszontleszámitolási hitelük, a tiszta nyereség már csak alig érte el az összes idegen tőkének 2% -át.

Természetes, hogy takarékpénztáraink azért nem menthetők fel teljesen az uzsora vádja alól, a minnek fő oka a nagy osztalékra és jutalékra való törekvés; a nyereségnek pedig aránylag csekély részét fordítják a tartalékalapok növelésére. Ugyanide kell sorolnunk azt az éppen nem gazdaságos és egészséges versenyt is, mely a legtöbb helyen a legitim szükségletet meghaladó számú takarékpénztárak között főleg a takarékbetétek megszerzése terén észlelhető. De ebben sem a rendszer a hibás.

A mily helytelen volt a »takarékpénztári uzsora« kérdéseinek megoldását a takarékpénztárak megreformálásában keresni, épp oly alaptalan a takarékpénztárak belső kezelésének hiányait és hibáit, az egy időben sűrűn leleplezett visszaéléseket és számos takarékpénztár bukását is a rendszer rovására írni. Pedig az újabb reformtörekvések mind ebből a föltevésből indultak ki s a legújabb reformeszmék is mind az ellenőrzés hatásosabbá tételét czélozzák, kezdve *Engyeli* Jenőnek attól a javaslatától, mely egyforma mérlegkészítésre kötelező törvényt sürgetett, egészen *Székely* Ferencnek a pénzügyi kamarákban konkludáló javaslatáig, a mely eszmét különben — a történeti hűség kedvéért megjegyezve — elsőnek *Fuchs* Lajos ráczkevei takarékpénztári titkár vetette föl a »Magyar Pénzügy«-nek még 1881. évi folyamában. Fölösleges is a fölvetett sok reformjavaslattal foglalkozni. Nézetünk szerint a visszaélést a legszigorúbb ellenőrzés sem tudja megghiúsítani; a takarékpénztárak kezelésében tapasztalt visszaélések pedig — melyek nem is oly általánosak, mint a fölmerült esetekből némelyek következtették — csak a mi gazdasági és társadalmi viszonyainkban rejlő betegségnek egyik jelensége. Gyógyulását pedig szintén csak a gazdasági intelligenzia extenzív és intenzív irányú terjedésétől remélhetjük, nem pedig a törvényhozásnak vagy kormányának az egyes intézetek önállóságába való beavatkozásától. E hibák különben egyre ritkábbakká is válnak.

Van azonban feladata az államnak más irányban s véleményünk szerint ez az egyetlen feladat, a mire a törvényhozás a takarékpénztárak reformja kérdésében hivatva van. Ez a feladat a *takarékbetevők jogainak megóvása* czímén ismeretes.

Mert ha van a mai takarékpénztári rendszerben valami veszedelem, ez csak a betevőket fenyegeti. És jóllehet a reformtörekvéseknek ez az ága úgyszólván a legrégebb, mégis éppen ezekről a törekvésekről esik újabban a legkevesebb szó.

Az első figyelmet keltő felszólalás ebben az irányban a *Weninger Vinczéé* volt, aki a Tudományos Akadémia kiadásában megjelent »Statisztikai és Nemzetgazdasági Közlemények« 1864. évi I. kötetében »A közvállalatok engedélyezéséről« című cikkelyében utalva arra a csekély biztosságra, mely a törvény által még alig szabályozott részvénytársasági formában akkor rejlett, veszedelmesnek és tarthatatlannak minősítette a takarékbetevők helyzetét s ezen úgy akart segíteni, hogy törvény állapítsa meg az egy személytől elfogadható betéti összeg maximumát, valamint azt az összeget is, a mit egy-egy takarékpénztár az alaptőke arányában betétül mindössze elfogadhat.

Tankönyveiben *Kautz* is foglalkozott ezzel a kérdéssel, de határozott nézetet csak annyiban nyilvánított, hogy a magyar takarékpénztárak rendszerét viszonyainknak megfelelőnek találta s továbbfejlesztésére csak az angol postatakarékpénztári intézménynek állami közreműködéssel való átültetését sürgette.

»Közügyeinkről« című munkájában *Lónyay* takarékpénztárainkat csak abból a szempontból óhajtotta szabályozni, hogy bármekkora pénzválság idején is képesek legyenek még oly tömeges visszafizetéseket is a lehető legrövidebb idő alatt biztosan teljesíteni. Ebből a szempontból kiindulva nem tartja a takarékpénztári üzlettel összeférőnek a jelzalogos s általában a hosszabb lejáratú kölcsönöket.

Csengery Antal úgy látszik a *Weninger* álláspontját vallotta magáénak, mert »Népbank« című értekezésének 30. §-ában ezt írja elő: »A felvett idegen tőkék és takarékpénztári betétek legfeljebb csak annyira mehetnek, mint az egyesületnek tartalék-alapjában és a tagok részvénytőkéiben fekvő összes vagyona.«

Ugyanezen a csapáson halad *Galgóczy* János is, aki »Hitelügyeink szervezése« című dolgozatában (Nemzetgazdasági Szemle 1878. évi II. köt.) azt kívánja, hogy betétül egy személytől több mint 2000 frt ne legyen elfogadható, a betétek kamatja ne haladhassa meg a 4%-ot, a 300 frtot meghaladó betétek állami papírokból vagy egyéb állami biztosítékkal ellátott értékpapírokból helyezendők el, takarékbetéteknek ingatlanokban és jelzalogos kölcsönökben való elhelyezését el kell tiltani, a takarékbetéti üzletet a betéti banküzlettel teljesen el kell

különíteni, a takarékbetétek összege ne haladhassa meg az alaptőke tízszeresét.

Érdekes mozzanat, hogy ez eszméket takarékpénztáraink is kedvezően fogadták. Mikor 1872-től kezdve maguknak a takarékpénztáraknak körében is erősebb hullámokat vert a reform-mozgalom, a melynek tudvalevőleg az országos központi takarékpénztár, valamint a magyar takarékpénztáraknak rövid éltű országos szövetsége is létesülésüket köszönhatték, a takarékpénztárak kiküldötteinek országos értekezletén is az a két törekvés nyilvánult, hogy az alaptőkét a takarékbetétekkel helyesebb arányba kell hozni s hogy a betéteknek jelzálogos kölcsönökben való elhelyezését korlátozni kell.

»Takarékpénztáraink reformja« címen 1879-ben megjelent dolgozatában ezt az álláspontot vallja *Földes Béla* dr. is, akinek nézetét a következőkben összegezhetjük: meg kell honosítani a postai takarékpénztárt, a betétek ne haladhassák meg az alaptőke tízszeresét s a tartalékalap húszszorosát, a jelzálogos kölcsönök pedig ne haladhassák meg a takarékbetétek 50%-át. Ellenben nem tartja szükségesnek, hogy akár a betétek, akár a betéti kamatláb maximumát megállapítsák, de befolyást akar engedni a betevőknek az üzlet vezetésére az által, hogy vagy egy külön ellenőrző bizottságot választhassanak, vagy pedig a takarékpénztár választmányába képviselőket küldhessenek.

A VIII. magyar jogászgyűlés, mely 1882-ben ülésezett, szintén behatóan foglalkozott azzal a kérdéssel, mily törvényhozó intézkedéssel kellene a takarékpénztári betevők jogait biztosítani. Az ott elhangzott nézetek közül kiemelendők: *Schnierer Gyula* dr., akoron kereskedelmi miniszteri osztálytanácsosé, a ki részletes szabályzatot terjesztett elő az egész takarékpénztári üzletre kiterjedőleg s többek között azt kívánta, hogy a betevők három tagot választhassanak a felügyelő-bizottságba; *Várnai Lajos* dré, aki azt javasolta, hogy a takarékbetétet ne lehessen lefoglalni, csőd esetén a takarékpénztár többi hitelezőivel szemben a betevők elsőbbségben részesíttessenek s végül, hogy a betevőknek az üzlet ellenőrzésébe befolyás engednessék; továbbá *Hegedűs László* dr. akoron kereskedelmi és váltótörvényszéki (jelenleg kúriai) bíróé, aki a betevők részére olyanféle jogokat kíván, mint amilyeneket az 1876. évi XXXVI. t.-cz. a záloglevéltulajdonosoknak biztosít. Ez utóbbi indítvány ellen különösen *Apáthy István* kelt ki, de legerősebb érve az volt, hogy a takarékbetevő egészen más-

milyen hitelezője a pénzüintézetnek, mint a záloglevél-tulajdonos, így a kettejük jogköre sem lehet azonos.

Látnivaló, hogy az újabban hirdetett reformeszmék között egy sincs, melylyel a tudomány és gyakorlat emberei már évtizedekkel előbb ne foglalkoztak volna. A mozgalom azonban meddő maradt, a javaslatok egyikétmásikát a közfelfogás az életből szerzett tapasztalatok folytán el is ejtette.

A javasolt intézkedéseket a következőképen csoportosíthatjuk:

a) meghatározandó az egy személytől elfogadható legnagyobb takarékbetét összege;

b) meghatározandó és pedig az alaptőke, vagy az összes saját tőke arányában az egy-egy takarékpénztár által elfogadható takarékbetétek legnagyobb összege;

c) meghatározandó a takarékbetétek után fizetendő kamat legmagasabb kulcsa;

d) a takarékbetéteknek jelzálogos kölcsönökben való elhelyezése teljesen eltiltandó, vagy korlátozandó;

e) a takarékbetevőknek befolyást kell engedni az üzlet vezetésére;

f) a takarékbetevőknek elsőbbségük legyen; a takarékpénztárak többi hitelezőivel szemben esetleg a záloglevél-tulajdonosokkal egyenlő, vagy azonos jogokban és védelemben részesítendők.

E hat javaslat közül az öt első azokhoz a reform-törekvésekhez tartozik, amelyek — mint láttuk — a takarékpénztári üzletnek úgyszólván minden ágát törvénnyel kívánják szabályozni. Ez utóbbi törekvéseket pedig nemcsak elvi szempontból, de az állami beavatkozásnak czélszerűtlenségénél, zaklató és amellet eredménynyel éppen nem kecsegtető voltánál fogva is hibáztatnunk kell. A mily hibásnak tartunk minden olyan törekvést, mely a takarékpénztári üzletet a külföldön bevált, de a mi viszonyainkra nem illő mintákra állami monopólium tárgyává akarja tenni, vagy akár csak versenytársnak akarja az államot megtenni a betétek gyűjtése és értékesítése terén: épp oly hibásnak tartanok, ha az állam törvényes intézkedéseivel beakarna avatkozni a kamatviszonyok alakulásába, akár a takarékbetétek, akár a kölcsönök kamatkulcsának megállapításával. S végül elhibázottnak tartunk minden olyan törvényhozó intézkedést is, melynek alapján az állam ellenőrzés vagy felügyelet

czimén beavatkozhatnék az egyes takarékpénztárak önálló üzleti kezelésébe.

De nem tartozik e szempont alá a takarékbetevők jogainak megóvása. Nem pedig azért, mert mint *Hegedűs* László dr. helyesen kifejti («Szükséges-e törvényhozási intézkedés a takarékpénztári betevők jogainak megóvására?») M. Pénzügy 1881.) a takarékpénztári üzlet épp úgy a közhitet, a közbizalmat veszi igénybe, mint például a biztosítási üzlet, hisz mindkettő bizonyos határidőben határozott fizetési kötelezettség teljesítésére vállalkozik a betevő vagy biztosított fél szolgáltatásának ellenszolgáltatásaképen. Ha tehát szükségét látta az állam, hogy a biztosított fél jogait és érdekeit tüzetesen megvédje a biztosítóval szemben, szükségét kell éreznie annak is, hogy megóalmazza a betevő fél érdekeit a takarékpénztárral szemben, mert általános gazdasági szükség, hogy a magán vállalkozás körében netalán lábra kapó visszaélések meg ne rontsák tőkében amúgy is szegény népünknek megtakarító hajlamát. Ezt az analógiát ki lehet terjeszteni egyéb törvényesen szabályozott üzletágakra is, így pl. a záloglevél, vagy a közraktári jegy kibocsátásával foglalkozó üzletekre is, melyeket éppen azért, mert szintén közbizalomra támaszkodnak, ugyancsak törvény szabályoz, holott alig lehet állítani, hogy pl. a közraktári üzlet fontossága ma akár csak meg is közelítené a takarékpénztári üzlet jelentőségét Méltán csodálkozhatnánk tehát azon, hogy kereskedelmi törvényünk mindez üzletágakat felöleli, a takarékpénztári üzletről pedig meg sem emlékezik, ha nem tudnók, hogy e törvényünk teljesen külföldi, különösen német mintára készült, e mintákban pedig nem találhattak a takarékpénztári üzletre vonatkozó rendelkezéseket, még pedig azért, mert külföldön nem tartozik a magánvállalkozás körébe.

Takarékpénztári törvényre tehát ebből a szempontból épp úgy szükségünk van, mint biztosító-, záloglevél vagy közraktári törvényre. /8De a mikor erre az elvi álláspontra helyezkedünk rögtön két megszorítást kell tennünk.

Az első az, hogy ennek a törvénynek nem szabad másra kiterjednie, mint csupán a takarékbetevők érdekeinek megóvására, veszedelmek ellen való biztosítására.

A második megszorítás pedig, a mit föl kell állítani, az, hogy a törvényhozás csak az igazi takarékbetéteket részesítse ótalmában. Mert az, a mit takarékpénztáraink ma takarékbetét gyanánt kezelnek és mérlegeikben kimutatnak, nem mind az.

Nagy részük van ezek között a tőkebetéteknek, annak a nagy mozgó tőkének, melyről — mint takarékpénztáraink sajátos fejlődésében fontos szerepet játszó tényezőről — első közleményünkben már megemlékeztünk. A külföldi törvényhozások igen sok intézkedéssel védelmezik a takarékbetétek biztonságát, noha — mint tudjuk — ott nem tartozik a takarékbetéti üzletág a magánvállalkozás körébe, de e védelem ott is csak a tulajdonképeni takarékbetétekre, a megtakarítás eredményeképpen lassan képződő tőkékre szorítkozik, míg a nagy tőkebetétekre ez a védelem nem terjed ki, sőt a takarékpénztárakban elhelyezést vagy egyáltalán nem találnak, vagy ha igen, csak sokkal kedvezőtlenebb feltételek mellett.

Ez a szempont lebeghetett azoknak a szemek előtt, akik — mint Galgóczy — azt óhajtották, hogy a takarékbetéti üzletet a betéti vagy letéti banküzlettől teljesen el kell különíteni, vagy akik Weninger nyomán azt kívánják, hogy törvény állapítsa meg azt a legnagyobb összeget, mely egy személytől betétül elfogadható. Ezt természetesen nem szabad úgy értelmezni, hogy az így megállapított maximumot meghaladó betéteket a takarékpénztárak egyáltalán ne is fogadhasanak el, mert hiszen ezzel csak megszükitenők azt az amúgy sem tág kört, melyből vidéki pénzüzeteink eddig tőkékünknek legnagyobb részét merítették, jelentősége ez eszmének csak az, hogy a maximumot meghaladó betéteket nem takarékbetéteknek kellene tekinteni, ez utóbiak pedig nem részesül-
nének a törvény különös ótalmában.

Földes Béla, aki elvben helyesli ezt az intézkedést, ellenző argumentumul csak azt hozza föl, hogy a maximális betétek sokkal jelentéktelenebb részét teszik a takarékpénztáraink által kezelt betéti tőkének, semhogy ily kivételt a mi viszonyaink igazolhatnának. E tekintetben azonban a tudós tanár nyilvánvalóan téved, a mi talán abból magyarázható, hogy a betétek számarányában a nagy betétek tényleg csak igen kis százalékkal részesülnek. — Kitészik ez a hivatalos statisztika következő adataiból:

A betéti könyvek közül esett 1894-ben:

a	10 frton aluli betétekre	10,00%
a	10—50 frtos »	17,29 »
az	50—100 » »	14,42 »
a	100—500 » »	30,77 »
az	500—1000 » »	11,54 »

az 1000—2000 frtos betétekre	8,00%	
a 2000—5000 » »	5,19 »	
az 5000—10000 » »	1,77 »	s végül
a 10000 írtnál nagyobb betétekre	1,02 »	

De helyesen jegyzi meg maga a hivatalos statisztika, hogy egészen más arányt nyernénk, ha a betéti könyveken elhelyezett összegeket vehetnők a számítás alapjául. Ezt megközelítő számítással meg is kíséreltette statisztikai hivatalunk s a számítás eredményét így mutatja be:

Betéti könyvek	Betéti álladék	1894 végén
10 frton alul	438.295 frt	0,06%
10—50 frttal	4,547.730 »	0,68 »
50—100	9,480.475 »	1,41 »
100—500	80,926.200 »	12,04 »
500—1000	75,891.000 »	11,30 »
1000—2000	105,237.000 »	15,66 »
2000—5000	159,141.500 »	23,69 »
5000—10000	116,602.500 »	17,35 »
10000 frton felül	119,654.870 »	17,81 »
Együtt	671,919.570 forint.	

»Mennyire eltörpülnek — így fakad ki a száraz számok hivatalos embere ez eredmény láttára — az egészen apró betétek a nagyobbak mellett, pedig még azokat sem lehet tisztán a szegényebb néposztályok megtakarításainak tekinteni; egy jó részüket kétségtelenül a középosztályhoz tartozó szülők tették be gyermekeik nevére. Takarékbetétek gyűjtésével foglalkozó intézeteink működésében tehát csaknem egészen alárendelt jelentőségűvé vált az a feladat, melyet a takarékpénztárak alapszabályai, főleg régebben, oly erősen hangoztattak. A 100 frton aluli betétekre alig esik több 2%-nál; de ez nem is lehet más-kép, midőn az alsóbb néposztályok keresőinek millióiból ugyanannyi százezernek sincs megtakarított tőkéje.«

A reformerek nagy többsége — úgylátszik takarékpénztáraink történetéből merítve e számot — körülbelül 2000 frtban látja azt a határt, a melyen innen még takarékbetétek tekintethető a betét. Ha ezt a határt elfogadjuk, akkor a ma takarékbetétképpen kimutatott összegeknek csak mintegy 40%-a részesülne különös törvényes ótalomban.

A felsorolt hat követelmény másodika az, hogy az egy-

egy takarékpénztár által elfogadható takarékbetétek egész összege az alaptőkének, vagy az összes saját tőkének bizonyos százalékát ne haladhatta meg. Bár ezt az álláspontot a Magyar Takarékpénztárak Központi Jelzálogbankja kötelékébe tartozó takarékpénztáraknak két éve tartott értekezlete is magáévá tette, részünkről ezt nem helyeselhetjük. Különösen nehéz a takarékbetétek maximumát az alaptőke nagyságához kötni, mert ismeretes, hogy éppen legkisebb alaptőkéjű vidéki intézeteink kezelik a legtöbb takarékbetétet, mivelhogy a részvényekben való tőkebefektetés hajlandósága tudvalevőleg fordított arányban áll népünknel a takarékbetét alakjában való tőkebefektetés hajlandóságával. Nem is szólva arról, hogy éppen legrégibb és legégszesebb vidéki takarékpénztárainknak van a legkisebb alaptőkéjük. Újabban a közfelfogás ebben a tekintetben is módosult, az újabb alapítású takarékpénztárak nagyobb alaptőkére törekszenek, mert nehezebb lévén már nagy összegű betéteket kapni, inkább szorulnak saját tőkájükre és visszszámítoló hitelre. De véleményünk szerint az alaptőke bármekkora volta sem fokozná a takarékbetétek biztosságát, mert részvényjogunk szerint az alaptőke a társaság valamennyi hitelezőjének biztosítására szolgál s mint az előfordult számos eset bizonyítja, ez a tétel a gyakorlati életben úgy érvényesül, hogy csaknem mindig a nagy hitelezők, főleg az intézet viszonyaiba mindig betekintő viszontleszámítoló bankok követelése kerül ki belőle.

E helyett sokkal czélszerűbb volna a biztosító-intézetekre és közraktárakra nézve a kereskedelmi törvényben, a záloglevél-kibocsátó intézetekre nézve pedig az 1876. évi XXXVI. t.-cikkben megállapított elvek után indulva a takarékpénztárakat is arra kötelezni, hogy a takarékbetétek biztosítására külön biztosítéki alapot létesítsenek, a mely kizárólag a takarékbetéteknek szolgálna fedezetül, úgy, ahogy pl. a záloglevél-intézetek külön biztosítéki alapja kizárólag a záloglevél-tulajdonosok követelését fedezi. Az eszme nem új ugyan — mint fennebb láttuk, Hegedűs László a VIII. jogászgyűlésnek is javasolta — de úgy látszik elkallódott a sok reform-eszme közt.

A harmadik javaslatot, hogy t. i. a takarékbetétek után fizetendő legmagasabb kamat összegét is meg kellene állapítani az élet halomra döntötte, sőt tudunk újabban oly vidéki pénzintézetet is, mely az állandó betétet a szavatolt kamatozáson felül még az üzleti nyereségben is részesíti. A kamatlábat korlátozó javaslat tehát a megérdemelt feledésbe merült.

Szerencsésebb sorsa volt a negyedik javaslatnak, hogy t. i. a takarékbetéteknek jelzálogos kölcsönökben való elhelyezését némelyek szerint teljesen el kellene tiltani, vagy mások szerint legalább is korlátozni. Ez a javaslat állandóan felszínen maradt, olyannyira, hogy a már említett legutolsó takarékpénztári értekezlet sem térhetett ki előle. Pedig ez is egyike azoknak az indítványoknak, melyek a hazai takarékpénztári intézmény gazdasági jelentőségének félreismeréséből erednek. A legnagyobb szolgálat, melyet takarékpénztáraink országunk gazdaságának tettek, talán éppen a mezőgazdasági hitel terén keresendő. De ha ezt nem is tekintjük, a javaslat egyfelől végrehajthatatlan, mert a jelzálogba fektetett tömördek tőkét nem lehetne rövid idő alatt ismét visszavonni s másképp elhelyezni, másfelől pedig, — ha ezen a nehézségen mégis csak túl kellene tennünk magunkat — e hitelek megvonása gazdasági életünkben akkora megrázkódtatást okozna, melyet a javaslat hívei sem akarhatnak. Egy pillantás takarékpénztáraink mérlegébe meggyőzhet bennünket ez állítás helyességéről. Vidéki pénzügyintézetünk vagyoni- és teherrovata ugyanis körülbelül a következő képet mutatja:

	Vagyon:		Teher:
	millió kor.		millió kor.
Váltó kölcsönök	840	Saját tőke	280
Jelzálogos »	600	Takarékbetét	1200
Egyéb vagyon és köv.	590	Egyéb idegen tőke	550

De amíg a váltó-kölcsönökből 180—200 millió korona viszontleszámítolás útján tovább forgatható, addig a jelzálogos kölcsönökből csak 50—52 millió koronát lehetett átruházni.

Pedig véleményünk szerint, ha kell és lehet a szóban forgó problémát egyáltalán megoldani, ez csakis olyképp történhetik, hogy a jelzálogos kölcsönök továbbadásának lehetőség és fokozzuk. A végből történtek is kísérletek. A Magyar Takarékpénztárak Központi Jelzálogbankja is e törekvésnek köszönheti létesülését, de feladatának csak kis körben tudott eleget tenni s e téren még oly jelentőséget sem szerezhettek, mint amilyenre egyik-másik fővárosi pénzügyintézetünk hasonló irányú működésével már régebben szert tett. Azt hisszük e feladat megoldása legcélszerűbben a Magyar Földhitelintézet útján volna lehetséges, de semmi esetre sem szabadna odáig menni, mint azt az intézetnek egy újabb keletű javaslata teszi, mely valóságos monopóliumot akar a földhitelintézetnek a jelzálogpiacra biztosítani.

Egyébként talán fölösleges is az egész kérdés. Mert helyes ugyan bankelméleti szempontból az a tétel, hogy rövid lejáratú tartozást nem szabad hosszú lejáratú követelésekben elhelyezni, de figyelembe kell venni, hogy az igazi takarékbetét, minél inkább megvannak benne a takarékbetét sajátosságai, annál kevésbé mozgékony. S végül figyelembe kell venni azt is, hogy vidéki pénzügyintézetünk legtöbbje célszerű intézkedésekkel gondoskodott róla, hogy a betevőt megtakarított tőkéje kivételének kényszerűsége alól felmentse; így pl. a legtöbb takarékpénztár minden külön biztosíték nélkül bármikor hitelezi a betevőnek betétje egy bizonyos, rendszerint meglehetősen nagy hányadát s a tőkegyűjtés szempontjából talán mégis csak helyesebb a mi viszonyaink között a betéteknek nálunk amúgy is túlságos mozgékony-ságát minél jobban korlátozni, mint bármily helyes banktudományi elméletek után indulni.

Hogy a betéteknek mekkora részét lehet a takarékpénztári üzlet veszélyeztetése nélkül immobilizálni, azt az intézetek vezetőinek kell tudni — és rendesen tudják is — helyesen megítélni.

Helyesebb és tetszetősebb az ötödik helyen említett javaslat, hogy t. i. a betevőknek jogot és alkalmat kell adni a takarékbetétek elhelyezésének és biztosságának ellenőrzésére, melyet akár Földes javaslata értelmében külön ellenőrzőbizottság, akár pedig Schnierer eszméje szerint a felügyelőbizottságban való képviselő útján gyakorolhatnának. Csak-hogy — tartunk *tőle* — a gyakorlatba ezt az eszmét sem lehet átültetni, nem pedig azért, mert egyfelől a betevők személyében folyton-folyvást állhatnak és állanak be erős változások, másfelől pedig az igazi takarékbetétek tulajdonosai rendszerint sokkal alacsonyabb értelmiségű emberek, semhogy ezt az ellenőrzést maguk kellőképpen gyakorolhatnák. Hiszen éppen ez a körülmény teszi szükségessé, hogy a törvényhozás védelmezze meg érdekeiket.

Sorban utolsó, de kétségtelenül legeredetibb a *Hegedűs* László javaslata, aki szerint a takarékbetéti törvényt teljesen a záloglevél-törvény mintájára kellene megalkotni, mert — szerinte — »e törvénynek minden sarkalatos intézkedése megfelelő alkalmazást nyerhetne a takarékpénztári betétek biztosításának szempontjából is«. Alapfelfogása s egyúttal legfőbb hibája is ez indítványnak az, hogy a betéteket a betevők összességének tulajdonául tekinti s ez alap felfogásból kiindulva harmadik sze-

mélyek támadása ellenében a takarékbetéteket oly jogbiztosítókkal óhajtja körülövezni, a melyek általában megilletik az adós birtokában levő idegen tulajdont. Meg akarja tehát védeni e fikció alapján a takarékbetéteket a takarékpénztár valamennyi hitelezőjének s így maguknak az egyes betevőknek is közvetlen támadásai ellen, a betéti vagyontömeget elsősorban a betevők összességének biztosítva.

E fikcióra természetesen szüksége van annak, aki teljesen a záloglevél-törvény intézkedéseit akarja a takarékbetétekre alkalmazni. De miután ez éppenséggel nem szükséges, sőt — tekintve azt a nagy gyakorlati, valamint jogelméleti különbséget is, mely a takarékbetét és a záloglevélen alapuló követelés között fennáll — semmi szükségünk arra, hogy e fikciót s az arra felépített javaslatot elfogadjuk.

Véleményünk szerint teljesen elégséges a megalkotandó takarékpénztári törvénybe az 1876. XXXVI. t.-cikknek csak azokat az intézkedéseit átvenni, a melyek a külön fedezeti alap létesítésére, rendeltetésére, elhelyezésére, továbbá csőd esetén a betevők követelésének elsőbbségére, a betéteknek és külön biztosítéki alapnak külön tömeggé való alakítására, a betétek és a biztosítéki alap nagyságáról és miként való elhelyezéséről szóló időnkénti kimutatások kötelezővé tételére stb. — mutatis mutandis — alkalmazhatók. Ennyit és ne többet tartalmazzon az új törvény; ennyit feltétlenül, ennél többet semmi esetre.

Sz. M.